

Анотація

Великоречанін П. О. Особливості здійснення політичних прав особами з множинним громадянством. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду обсягу політичних прав осіб з множинним громадянством у контексті світового досвіду.

Ключові слова: множинне громадянство, людина і держава, політичні права, виборчі права.

Анотация

Великоречанин П. А. Особенности осуществления политических прав лицами, имеющими множественное гражданство. — Статья.

В статье рассматриваются политические права лиц с множественным гражданством в контексте мирового опыта.

Ключевые слова: множественное гражданство, человек и государство, политические права, избирательные права.

Summary

Velykorechanin P. O. Features of realization of the political rights the persons having plural citizenship. — Article.

The political rights of persons with plural citizenship in a context of world experience are considered in the article.

Keywords: plural citizenship, the person and the state, legal communication, political rights, electoral rights.

УДК 342.84:351.751

А. В. Дашковська

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗМІ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Становлення української державності відбувається на фоні впровадження та розвитку загальноєвропейських демократичних принципів забезпечення прав людини і громадянина та їх імплементації в українське законодавство. У цьому напрямку й розвивається інститут виборчого права, для знаходження шляхів удосконалення якого досить важливо звернутись до загальноєвропейських принципів та світового досвіду. Стаття 10 Конвенції про захист прав та основних свобод людини проголосила, що кожна людина має право на свободу виявлення поглядів. Це право включає свободу дотримуватися поглядів, одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку державних установ та незалежно від кордонів [1]. Регулювання основних засад діяльності засобів масової інформації в національному законодавстві України здійснюється як конституційними нормами — ст. 34 Конституції України, що повністю відповідає ст. 10 Конвенції про захист прав та основних свобод людини, так і нормами законів України про інформацію, про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні, про телебачення і радіомовлення, про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації, про інформаційні агентства, про держав-

ну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів, тощо. Під час виборчого процесу необхідними до виконання стають норми спеціального виборчого законодавства, які відображені в законах України про вибори Президента України, про вибори народних депутатів України, про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

В Законі України «Про інформацію» закріплено поняття масової інформації та її засоби. Тобто, масова інформація — інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб. Засоби масової інформації — засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації [2]. Як зазначено в ст. 11 Закону України «Про вибори Президента України», виборчий процес — це здійснення суб'єктами, визначеними ст. 12 цього Закону, виборчих процедур, передбачених цим Законом [3]. Статтею 12 Закону встановлені суб'єкти виборчого процесу, серед яких: виборець, виборчі комісії, утворені відповідно до цього Закону та Закону України «Про Центральну виборчу комісію», кандидати на пост Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому цим Законом, партії (блоки), які висунули кандидатів на пост Президента України, уповноважені представники, довірені особи, офіційні спостерігачі від партій (блоків) — суб'єктів виборчого процесу та від кандидатів на пост Президента України. Таким чином, у вузькому тлумаченні засобам масової інформації (засобу масової інформації) не надається самостійний, окремий правовий статус суб'єкта виборчого процесу. Але, якщо поняття суб'єкта виборчого процесу тлумачити у широкому розумінні, без реалізації певних прав та виконання обов'язків засобами масової інформації у виборчому процесі, унеможливаються деякі виборчі процедури, без яких виборчий процес не може відбутись. Взагалі виборчий процес відбувається за участю засобу масової інформації, як його основного інформаційного інструменту. Пунктом 3 ст. 13 Закону України «Про вибори Президента України» закріплено, що рішення виборчих комісій доводяться до відома громадян через друковані засоби масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднюються в інший спосіб. Так, Верховна Рада України призначає чергові вибори Президента України не пізніше як за дев'яносто днів до дня виборів. Верховна Рада України забезпечує опублікування рішення про призначення чергових виборів Президента України у засобах масової інформації (ст. 17). Рішення про утворення територіальних виборчих округів публікується Центральною виборчою комісією в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» у триденний строк з дня прийняття нею відповідного рішення, а також розміщується на офіційному сайті Центральної виборчої комісії. Витяги із рішення про утворення територіальних виборчих округів публікується Центральною виборчою комісією в регіональних друкованих засобах масової інформації в семиденний строк з дня прийняття такого рішення... (ст. 19). Рішення окружної виборчої комісії про утворення виборчих дільниць із зазначенням їх номерів, меж, орієнтовної кількості виборців, місцезнаходження відповідних дільничних виборчих комісій оприлюднюється у друкованих засобах масової інформації не пізніше як на п'ятий

день після дня прийняття цього рішення (ст. 20). Рішення про утворення окружної виборчої комісії та про її склад, а також рішення про зміни в її складі, прийняті відповідно до вимог цього Закону, підлягають оприлюдненню в засобах масової інформації у відповідному регіоні не пізніше як на третій день з дня їх прийняття (ст. 23). Рішення про утворення дільничної виборчої комісії та про її склад, а також рішення про зміни в її складі, прийняті відповідно до вимог цього Закону, підлягають оприлюдненню в засобах масової інформації у відповідному регіоні не пізніше як на третій день з дня їх прийняття (ст. 24). У засобах масової інформації також публікується інформація про відкриття накопичувального рахунку відповідного виборчого фонду та його реквізити, про скасування реєстрації кандидата на пост Президента України, про оголошення попередження кандидату на пост Президента України чи партії (блоку), інше.

Законом України «Про вибори народних депутатів України» передбачається, що рішення виборчих комісій, а також рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що стосуються виборів депутатів, доводяться ними до відома громадян через друковані засоби масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднюються в інший спосіб [4]. Так, рішення про утворення територіальних виборчих округів із зазначенням їх номерів, меж та центрів округів публікується Центральною виборчою комісією у триденний строк від дня прийняття нею відповідного рішення в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації, а також у семиденний строк від дня прийняття зазначеного рішення — у регіональних друкованих засобах масової інформації (ст. 18). Рішення окружної виборчої комісії про утворення звичайних та спеціальних виборчих дільниць із зазначенням номерів виборчих дільниць, їх меж чи установ (закладів), у яких вони утворені, місцезнаходження відповідних дільничних виборчих комісій та приміщень для голосування публікується у регіональних та місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніше як на п'ятий день після дня прийняття цього рішення, або, у разі неможливості, оприлюднюється в інший спосіб у цей же строк. Рішення Центральної виборчої комісії про утворення спеціальної виборчої дільниці відповідно до ч. 5 чи 7 ст. 21 цього Закону публікується у відповідних регіональних та місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніше як на п'ятий день після дня прийняття цього рішення, або, у разі неможливості, оприлюднюється в інший спосіб у цей же строк. Рішення Центральної виборчої комісії про утворення закордонних виборчих дільниць публікується у загальнодержавних друкованих засобах масової інформації. Відповідне офіційне представництво чи консульська установа України у державі, де утворена закордонна виборча дільниця, публікує повідомлення про утворення закордонної виборчої дільниці із зазначенням відомостей, передбачених ч. 6 ст. 22 цього Закону, у друкованих засобах масової інформації, доступних громадянам України, що проживають чи перебувають на відповідній території, або, у разі неможливості, оприлюднює таке повідомлення в інший спосіб не пізніше як на п'ятий день після дня отримання цього рішення (ст. 23). Рішення про утворення окружних виборчих

комісій та про їх склад, прийняте відповідно до вимог цього Закону, публікується Центральною виборчою комісією у триденний строк від дня його прийняття в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації (ст. 27). Рішення про утворення дільничної виборчої комісії публікується у регіональних та місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніше як на п'ятий день після дня його прийняття або, у разі неможливості, оприлюднюється в інший спосіб у цей же строк (ст. 28).

Аналогічні положення стосовно участі засобів масової інформації містяться також в Законі України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Так, рішення органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, що стосуються місцевих виборів та зачіпають законні права громадян, а також рішення виборчих комісій доводяться до відома громадян через друковані засоби масової інформації або оприлюднюються в інший спосіб у триденний строк з дня їх прийняття, якщо інше не передбачено законом [5]. Орган, який відповідно до ст. 14 цього Закону прийняв рішення про призначення повторних, проміжних чи перших місцевих виборів, не пізніше як на третій день з дня його прийняття публікує рішення у друкованих засобах масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднює в інший визначений ним спосіб, а також доводить зазначене рішення до відома Центральної виборчої комісії в цей же строк. Витяг із протоколу засідання відповідної виборчої комісії про оголошення початку виборчого процесу відповідного виду місцевих виборів оприлюднюється наступного дня після дня оголошення відповідно в загальнодержавних або місцевих засобах масової інформації або в інший визначений нею спосіб (ст. 15). Повідомлення про утворення одномандатних, одномандатних мажоритарних виборчих округів із зазначенням їх номерів, меж, орієнтовної кількості виборців у кожному виборчому окрузі оприлюднюється відповідною територіальною виборчою комісією в місцевих друкованих засобах масової інформації або в інший визначений цією виборчою комісією спосіб наступного дня після прийняття рішення про утворення відповідних виборчих округів (ст. 17). Рішення відповідної територіальної виборчої комісії про утворення виборчих дільниць із зазначенням їх меж, місцезнаходження відповідних дільничних виборчих комісій та повідомленням про нумерацію виборчих дільниць передається до відповідних органів ведення Державного реєстру виборців та оприлюднюється в засобах масової інформації або в інший визначений територіальною виборчою комісією спосіб не пізніше як за 27 днів до дня виборів (ст. 18). Також в засобах масової інформації публікується рішення про формування складу територіальної виборчої комісії, рішення про утворення дільничної виборчої комісії, інформація про оголошення попередження у разі порушення місцевою організацією партії — суб'єктом виборчого процесу, кандидатом певних вимог встановлених цим Законом, інше.

З огляду на вищенаведені норми законів України, можна зробити висновок, що на засоби масової інформації покладено інформаційну функцію забезпечен-

ня виборчого процесу на всіх його стадіях. Слід зазначити, що використання засобів масової інформації під час виборчого процесу є одним із найефективніших способів ведення передвиборної агітації. Виконання покладених на засоби масової інформації обов'язків необхідно для реалізації та функціонування майже кожного етапу виборчого процесу. Але необхідно пам'ятати про не менш важливу функцію ЗМІ, як інструменту ведення політичної (передвиборної) агітації, яка також «дає життя» майже не важливішій стадії виборчого процесу, під час якої виборець й приймає рішення про подальше голосування за чи проти певного кандидата. На сьогоднішній день в українському виборчому праві сформувався підхід, відповідно до якого головною метою правового регулювання є необхідність запобігти і не допустити зловживань з боку політичних партій і кандидатів, що використовують ЗМІ як інструмент передвиборної агітації [6]. Відзначений підхід можна вважати виправданим, оскільки за таких умов фактично не допускається використання засобів масової інформації для проведення несумлінної агітації (або застосування «брудних» технологій). Зате в контексті принципу вільних виборів це значить, що громадянин буде робити свій вибір, керуючись тільки інформацією, наданою йому самими кандидатами. Це, своєю чергою, заводить нанівець діяльність ЗМІ із суспільного контролю за виборчим процесом і формування у виборців позиції щодо кандидатів на основі всебічної та об'єктивної інформації щодо учасників виборчого процесу. У цьому випадку ми зводимо роль ЗМІ до статусу «сторонніх спостерігачів» [6]. Таким чином, удосконалення законодавства щодо функціональної діяльності ЗМІ з огляду на їх інформаційний обов'язок та особливий правовий статус неупередженого учасника виборів, повинно балансувати на межі захисту інтересів усіх суб'єктів виборчого процесу.

Забезпечення свободи слова є одним із актуальних досягнень сучасного демократичного становлення України. Саме сьогодні відбувається практична реалізація цього конституційного інституту і важлива роль в цьому процесі належить засобам масової інформації. Оприлюднення інформації про виборчий процес і суб'єктів виборчого процесу має відповідати конституційним та міжнародно-правовим нормам, що забезпечують захист і розвиток прав людини та її основних свобод. Основним способом оприлюднення інформації під час виборчого процесу залишаються засоби масової інформації. Незважаючи на те, що сучасним виборчим законодавством встановлено багато гарантій рівного доступу кандидатів на виборах до засобів масової інформації, все ж таки цей принцип залишається й досі більш задекларованим, ніж реально впровадженим у практиці застосування. З іншого боку, інформаційна функція ЗМІ має достатньо чітке правове підґрунтя, та можна стверджувати про те, що ЗМІ сьогодні — це повноцінний учасник виборчого процесу, наділений унікальними правами та обов'язками, який забезпечує функціонування стадій виборчого процесу та виступає як гарант реалізації деяких прав суб'єктів виборчого процесу.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України. — 2006. — № 32, 23 серп. — Ст. 2371.
2. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»: Закон України від 13 січ. 2011 р. // Урядовий кур'єр. — 2011. — № 28.
3. Про внесення змін до Закону України «Про вибори» Президента України: Закон України від 18 берез. 2004 р. // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 64.
4. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 25 берез. 2004 р. // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 64.
5. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 10 лип. 2010 р. // Урядовий кур'єр. — 2010. — № 145.
6. Барабаш Ю. Політичні партії та ЗМІ як суб'єкти виборчого процесу: окремі питання конституційно-правового статусу // Публічне право. — К., 2011. — № 1. — С. 10.

Анотація

Дашковська А. В. Правовий статус ЗМІ в системі суб'єктів виборчого процесу. — Стаття.
Стаття присвячена аналізу правового статусу засобів масової інформації під час виборів в Україні. Аналізується й узагальнюється сучасна практика законодавчої діяльності, яка направлена на регулювання інформаційних правовідносин. Розглядаються різні підходи до досягнення вдосконалення виборчого законодавства та шляхи розвитку інформаційної сфери. Визначені деякі перспективи подальшого правового регулювання діяльності засобів масової інформації під час виборів в Україні.

Ключові слова: засоби масової інформації, суб'єкти виборчого процесу, учасники виборчого процесу, передвиборна агітація.

Аннотация

Дашковская А. В. Правовой статус СМИ в системе субъектов избирательного процесса. — Статья.

Статья посвящена анализу правового статуса средств массовой информации во время выборов в Украине. Анализируется и обобщается современная практика законодательной деятельности, которая направлена на регулирование информационных правоотношений. Рассматриваются разные подходы в достижении совершенствования избирательного законодательства и пути развития информационной сферы. Обозначены некоторые перспективы дальнейшего развития правового регулирования деятельности средств массовой информации в период выборов в Украине.

Ключевые слова: средства массовой информации, субъекты избирательного процесса, участники избирательного процесса, передвиборная агитация.

Summary

Dashkovska A. Legal status of the Mass-Media in the system of subjects of electoral process. — Article.

The given article analyses legal status of the Mass-Media during the elections in Ukraine. The contemporary practice of legal activity in legislation aimed at information legal relationship control is analyzed and generalized. Various approaches to electoral legislation improvement are observed as well as the new ways of information sphere development. The prospect of further development of legal control activity of Mass-Media during the elections in Ukraine is stated.

Keywords: MASS-MEDIA, subjects of electoral process, member of electoral process, pre-election agitation.